
7

OORSIG, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

7.1 OORSIG

Met hierdie navorsingsprojek is die effek van universele postmoderne beïnvloedingstendense op die transformasie van die plaaslike hoër onderwyssituasie ondersoek. Die doel hiermee was drieledig, naamlik om:

- pertinente postmoderne beïnvloedingstendense te identifiseer
- dit binne die plaaslike hoër onderwyssituasie wat aan onbillikheidsregstellings-transformasie onderwerp is, te verifieer
- moontlike riglyne vir die effektiewe bestuur van die postmoderne transformasie van hoër onderwys daar te stel.

Ten einde hierdie doelstellings te realiseer is die volgende ondersoeke geloods:

- universele postmodernistiese beïnvloedingstendense (hoofstuk 2)
- hoër onderwys (hoofstuk 3)
- die konsep ‘transformasie’ vanuit ‘n hoër onderwyskundige perspektief beskou (hoofstuk 4)
- ‘n geheelbeeldvorming van die voorgestelde transformasie van hoër onderwys in Suid-Afrika (hoofstuk 5)
- postmoderne transformasiebestuur binne die Gauteng Provinsie (hoofstuk 6)

In die proses van realisering van hierdie drieledige doelstelling het die volgende bekend geword.

7.1.1 Postmodernistiese beïnvloedingstendense

As korrigerende verlengstuk van die modernisme fokus die postmodernisme op 'n herstel van die wanbalans deurdat dit die oordrewe rasionalisme van die modernisme wil uitbalanseer en aanvul met klem op ander funksies en aspekte van menswees. Hierdie aanvullingsrol konnoteer dat die teenwoordigheid van die postmodernisme nie die beëindiging van die modernisme vergestalt nie. Binne die wetenskapsbeoefening, politiek, ekonomie en sosiale funksionering, kan daar nooit sprake wees van 'n afstand doen van die modernistiese vooruitgangsidee nie. Die postmodernisme manifesteer egter wel as 'n paradigmatische kritiek op die verabsoluttering van die modernisme. Dit realiseer in die sin van 'n dialogiese gebeure ter wille van 'n ondermyning van die vasstaande onder-wette-bring-benadering van die modernisme.

Vanweë die wisselwerkende beïnvloedingsverhouding tussen die onderskeie samelewingsterreine, voltrek hierdie postmodernistiese korrigerende aanvullingsrol aan die hand van die totale samelewingsfunksionering. Dit sluit in die wetenskap en tegnologiese terrein, die ekonomiese terrein, die politieke terrein en die sosiale terrein waarby inbegrepe is die godsdiens en wêreldbeskouingsterrein. Die breë samelewingsfunksionering vergestalt egter nie alleen 'n onderlinge interaksie tussen die onderskeie samelewingsterreine nie, maar ook 'n wisselwerkende beïnvloedingsverhouding met die onderskeie samelewingsinstitusies, waaronder hoër onderwys ook ressorteer. Dit het die implikasie dat postmoderne beïnvloedingstendense, soos geaktualiseer binne die onderskeie samelewingsterreine, 'n pertinente invloed op hoër onderwys uitoefen, en andersom.

Op die wetenskap en tegnologiese terrein manifesteer postmoderne beïnvloedingstendense in die toenemende relatiwiteit van kennis. Dit word enersyds teweeggebring deur die groter klem op 'n meerledige interpretasie van die werklikheid en andersyds vanweë die dinamiek van kennisvermeerdering en kennisverandering. Die appèl daarvan op hoër onderwys vergestalt in 'n toenemende bewuswees en erkenning

van die bestaan van meerledige perspektiewe en interpretasies met betrekking tot wetenskapsbeoefening. Die tendens van snelle verandering en vermeerdering van kennis vereis, afgesien van die behoefte aan heropleiding en lewenslange opleiding, ook dat opleiding 'n hoë implementeerbaarheidswaarde moet hê.

Postmodernistiese beïnvloedingstendense op die ekonomiese terrein manifesteer in toenemende globalisering en internasionalisering vanweë die landsgrensoorskrydende karakter van die inligtingstegnologie. Dit het tot gevolg dat wêreldmarkmededinging 'n onwegdinkbare noodsaaklikheid vir samelewingsoorlewing geword het. Vir hoër onderwys manifesteer dit in die appèl op 'n internasionalisering van die kurrikulum ten einde te voldoen aan die internasionale erkenning van kwalifikasies.

Met betrekking tot die politieke terrein vergestalt postmodernistiese beïnvloedingstendense in die toenemende appèl op die insluiting en akkommodering van almal. Afgesien van die eis daarvan op deelnemende besluitneming binne hoër onderwys, manifesteer hierdie insluiting en akkommodering ook in die appèl op massifikasie en gepaardgaande behoefte aan diversifikasie. Hierdie diversifikasie omsluit die breë raamwerk van voorsiening, naamlik inhoud, metode en vorm.

Op die sosiale terrein, waarby inbegrepe is die godsdiens en wêreldbeskouingsterrein, is postmodernistiese beïnvloedingstendense veral waar te neem in die ontwikkeling van 'n wêreldkultuursituasie vanweë globalisering en internasionalisering. Spesifiek met betrekking tot die godsdiens en wêreldbeskouingsterrein is die ontwikkeling van 'n nihilisme waar te neem vanweë die postmoderne krities-relativistiese realiteitsbewussyn. Hierdie nihilisme word verder gevoed deur die geweldige tempo waarteen kennis toeneem en verander. Die appèl hiervan op hoër onderwys manifesteer in 'n toenemende behoefte aan sinbeleving, individueel sowel as binne groepsverband.

7.1.2 Hoër onderwys en die plaaslike transformasie daarvan

Hoër onderwys as 'n onafhanklike samelewingsinstitusie beskik oor sy eie unieke aard wat manifesteer in die generering van gespesialiseerde kennis met hoofsaaklik 'n beroepsgeoriënteerde karakter. Hierdie manifestasie voltrek binne 'n situasie gekenmerk aan institusionele outonomieit, egter met 'n verbondenheid tot samelewingsaanspreeklikheid. Hoër onderwysvoorsiening voltrek ook aan die hand van besondere doelstellings en funksies binne die omvattende raamwerk van 'n eie missiestelling. Hierdie voltrekking realiseer aan die hand van die tradisionele aktiwiteite van hoër onderwys te wete onderrig, navorsing en gemeenskapsdiens.

Hierdie tradisionele aktiwiteite manifesteer in die verfyning van wetenskaplike kennis, die onderrig en opleiding van die regverdig geselekteerde jong, en toenemend ook ouer, volwassenes van die samelewing en die verbetering van die samelewingsomstandighede. Met betrekking tot die plaaslike situasie, teen die agtergrond van die bydrae van postmoderne beïnvloedingstendense tot die beëindiging van apartheid, en die daaropvolgende groter blootstelling aan postmodernistiese invloede vanweë die opheffing van boikotaksies, het ernstige gebreke in die stelsel van hoër onderwysvoorsiening aan die lig gekom. Hierdie gebreke hou verband met ras- en geslagsongelykhede met die gevolglike ongelykheid in fasiliteits-/kapasiteitstatuur, 'n wanbalans tussen afvoergeskoolde en markverwante behoeftes, 'n foutiewe oormaat van universiteitstoetredes, 'n onvermoë tot die vaslegging van 'n demokratiese, volksgebonde etos en 'n gefragmenteerdheid van die stelsel.

Dit noodsaak transformasie as 'n fundamenteel, metamorfiese bloudrukverandering. Hierdie grondliggende, omvattende transformasieproses wat binne hoër onderwys 'n komplekse realiseringskarakter openbaar, is afhanklik van 'n ordelike en geleidelike voltrekkingswyse aan die hand van omsigtige mag en gesag en die aanwesigheid van faktore soos individuele sinbelewing, effektiewe leierskap en voldoende fondstoewysings. As hoeksteen van hierdie plaaslike transformasie geld 'n veranderde missie gegrond op die beginsels van billikheid, demokratisering, ontwikkeling,

gehalteverbetering, doelteffendheid, akademiese vryheid, institusionele outonomieit en samelewingsaanspreeklikheid. Hierdie beginsels korreleer met die besondere akademiese en sosiale waardes van hoër onderwys wat deur die jare hooggeag is en ten grondslag aan die voltrekking van alle aktiwiteite en handeling binne hoër onderwys lê. Dit korreleer egter ook met die postmoderne imperatief op insluiting en akkommodering van almal en die voldoening aan globaliseringsvereistes deurdat die kernbeginsel met hierdie transformasie-onbillikheidsregstelling binne die konteks van samelewingsontwikkeling met die oog op internasionale markmededinging realiseer.

As geskikste wyse ter realisering hiervan blyk 'n enkel, gekoördineerde stelsel van diverse hoër onderwysvoorsiening, wat op 'n program- eerder as institusionele benadering gebaseer is, die antwoord te wees. Ten einde hierdie postmoderne diversifikasie te bevestig en te koördineer, manifesteer die studentgesentreerde Nasionale Kwalifikasieraamwerk (NQF) met as doelwit die verbetering van horisontale en vertikale leermobiliteit. Funksionering van die NQF is gegrond op die opbou van krediete binne 'n oop, programgebaseerde benadering van postmoderne interdisiplinêre en interinstitusionele samewerking op nasionale sowel as internasionale vlak. Wat betref kwaliteitstandaarde en die beantwoording aan postmoderne internasionale markmededinging, geskied gehaltebevestiging en gehalteversekering van hierdie oop benadering aan die hand van die Komitee van Gehalte in Hoër Onderwys (HEQC). Hierdie komitee is 'n permanente deel van die Raad vir Hoër Onderwys (CHE).

Ter wille van samelewingsontwikkeling is die essensie van hoër onderwysfinansiering, in terme van die nasionale en institusionele strategiese driejaar-rollende-beplanning, gegrond op die statutêrbepaalde reg tot implementering van gepaste maatreëls vir die herstel van historiese wanbalanse. In wese word hierdie maatreëls deur twee strategieë gerig, naamlik 'n herstel van vorm sowel as grootte van die stelsel. Die herstel in grootte hou verband met die vooruitgeskatte groei en deelnamekoerse wat oor die volgende dekade bereik moet word. Teen die agtergrond van onbillikheidsregstelling, soos gemotiveer deur postmoderne insluiting en akkommodering van almal, word hierdie herstel in grootte gemotiveer deur bevolkingsamestellingverteenvoording ten opsigte

van ras, geslag en studierigtingtipe sowel as studierigtingvlak. Dit realiseer egter ook met betrekking tot alle ander handelinge en aktiwiteite binne elke inrigting se akademiese, ondersteunende en administratiewe groepering van dienslewering. As oorkoepelende prioriteit geld egter 'n postmoderne korrigerende van die studentekorps sowel as akademiesekorps se bevolkingsamestellingverteenvoerdigheid.

Die herstel in vorm van die stelsel konnoteer aangeleenthede wat deurspek is van postmodernistiese beïnvloedingstendense, naamlik:

- Die toename in die proporsie van totale inskrywings in wetenskap en tegnologie wat vir postmoderne samelewingsontwikkeling, met betrekking tot 'n inligtingstegnologiese appèl op die skoling van kenniswerkers, onafwendbaar is.
- Die toename in afstandsonderrig vanweë 'n postmoderne invloed op die vervaging van grense tussen kontakonderrig en afstandsonderrig, soos gemotiveer deur inligtingstegnologiese voorsieningsmoontlikhede wat gekenmerk word aan 'n geografiese grensoorskrydende karakter.
- Die toename in loopbaangerigte programme vanweë 'n postmodernistiese appèl op die implementeerbaarheid van kennis.
- Die toename in programme op die sertifikaat- en diplomavlakke vanweë die postmoderne, post-Fordistiese appèl op 'n modulêre, kortkursusvoorsiening ter wille van 'n 'net betyds'-multivaardigheidsgeskooldheid.

Binne elk van hierdie vormgebaseerde transformasieprioriteite geld ook die eis om 'n inkorporering van gekontekstualiseerde inhoud ter wille van billike sinbeleving en verhoogde suksesse.

Die hoë premie op 'n postmoderne insluiting en akkommodering van almal realiseer ook aan die hand van deelnemende besluitneming, gegrond op die beginsel van akkommodering van alle rolspelers soos gemanifesteer in 'n model van samewerkingsbestuur. Binne hierdie model word die beginsel van inrigtingsoutonomie erken, egter in samewerking met 'n proaktiewe, leidinggewende sentrale beheer en binne die bestek van samelewingsaanspreeklikheid. Die Raad vir Hoër Onderwys (CHE) figureer as adviserende regspersoon wat die regering, in samewerking met die Hoër

Onderwystak van die Departement van Onderwys, moet bystaan wat betref die beplanning, organisering, leidinggewing en kontrolering van die stand van transformasie van hoër onderwysvoorsiening ter wille van postmoderne onbillikheidskorrigerings.

7.1.3 Postmoderne hoër onderwys transformasietendense binne die Gauteng Provinsie

A. Die kwantitatiewe ondersoek

Op grond van kwantitatief ingesamelde data met betrekking tot studente en dosente aangeleenthede is bevind dat 'n getalletransformasie ten opsigte van insluiting en akkommodering, ter wille van die regstelling van onbillikhede, besig is om te realiseer. Wat betref studentegetalle manifesteer dit in 'n toenemende tendens van beduidende toenames in swart getalle teenoor ewe beduidende afnames in blanke getalle. Hierdie tendens realiseer met betrekking tot al die betrokke studierigtings. Daar is telkens ook 'n verhoging in vroulike verteenwoordiging ten koste van 'n manlike afname. Wat die akademiesekorps en getalleregstellende transformasietendense aanbetref is dit nog nie so substansieel opvallend nie, hoofsaaklik vanweë 'n kapasiteitsgebrek. Die swart dosentename is egter telkens wel waar te neem. Finansiële postmoderne transformasie manifesteer in 'n waarneembare tendens van verhoogde privaatbefondsing.

B. Die kwalitatiewe ondersoek

Met betrekking tot die kwalitatiewe navorsingsondersoek kon verskeie ooreenstemmende postmoderne beïnvloedingstendense binne hoër onderwys geïnterpreteer word. Hierdie interpretasie is gegrond op 'n kategorieëse verdeling gebaseer op die vier dominante postmoderne beïnvloedingstendense soos telkens verteenwoordigend van elke samelewingsterrein.

Met betrekking tot die wetenskap en tegnologiese terrein is die kategorie van 'n relativering van kennis geïdentifiseer wat eensyds die gevolg van 'n postmoderne

akkommodering van alle ‘stories’ is. Andersyds is dit die gevolg van die dinamiek van kennisvermeerdering en kennisverandering soos teweeg gebring deur die postmoderne inligtingstegnologie. Algemene konsensus onder die respondente oor die invloed hiervan op ‘n meerledigheidsinterpretasie van die werklikheid waardeur die aanspraak maak op ‘n vasstaande-verklaring vir ‘n verskynsel tot niet gemaak word, bestaan. Die respondente beaam ook die noodsaak aan heropleiding en lewenslange opleiding. Hierby inbegrepe is ‘n toenemende eis om die implementeerbaarheid van opleiding, laasgenoemde wat vergestalt in ‘n groter kies vir beroepsgerigte, eerder as suiwer akademiese programme. Die onafwendbaarheid van inligtingstegnologie-akkommodering binne hoër onderwysvoorsiening ter wille van institusionele oorlewing, is eenstemmig beaam.

Met betrekking tot die ekonomiese terrein is die kategorie van globalisering en internasionalisering geïdentifiseer wat hoofsaaklik die gevolg van die grensoorskrydende inligtingstegnologie is. Eenstemmigheid met betrekking tot die appèl daarvan op die vermoë tot ‘n internasionale mededingbaarheid ten opsigte van internasionale kwalifikasie-erkenning heers. Dit manifesteer in ‘n toenemende noodsaaklikheid aan internasionale samewerkingsooreenkomste ter wille van globale kennisuitruiling, maar ook ter wille van internasionale statuur met die oog op oorlewing. Wat die plaaslike situasie met betrekking tot hierdie globaliseringsdruk aanbetref, is die respondente dit eens dat die appèl op die skoling van voldoende natuurwetenskaplikgeoriënteerde mannekrag, vergroot. Betreffende die rede vir hierdie meerdere beklemtoning is die algemene opinie dat dit gaan om infrastruktuurskepping sowel as die lewering van genoegsaam geskoolde kenniswerkers vir die postmoderne inligtingstegnologiese bedryf. Samewerkingsooreenkomste op nasionale vlak, binne ‘n enkele gekoördineerde stelsel van hoër onderwysvoorsiening, is veral noodsaaklik vir die effektiewe aanwending van kapasiteit en die oorkom van hulpbrontekorte.

Vanuit die politieke terrein oorheers die postmodernistiese invloed van insluiting en akkommodering van almal, wat dan as sodanig as kategorie geïdentifiseer is. Afgesien van die regstelbeleid ter wille van bevolkingsamestellingverteenvoerdiging en die

invloed daarvan op massifikasie en diversifikasie, realiseer hierdie insluiting ook in 'n appèl op deelnemende besluitneming. Die respondente motiveer die noodsaaklikheid van hierdie deelnemende besluitneming as synde ter wille van beter en ingeligte besluite, sowel as meerdere eienaarskap, te wees.

Op die sosiale terrein is die kategorie van 'n eis om sinbeleding vanweë die posvat van 'n postmoderne nihilisme geïdentifiseer. Laasgenoemde is die gevolg van die postmoderne, oormatige relativistiese realiteitsbeleding, binne 'n situasie gekenmerk aan dinamiese kennisvermeerdering en kennisverandering. Die respondente het eenstemmigheid oor die feit dat kontekstualisering, veral op voorgraadse vlak, 'n noodsaaklikheid vir meerdere sinbeleding is. 'n Multidissiplinêre voorsiening, enersyds ter wille van 'n verkryging van die geheelbeeld en andersyds ter wille van 'n effektiewe hantering van die kennisontploffing, blyk 'n sinvolle onafwendbaarheid te wees. Die kweking van 'n kritiese, reflekerende benadering ter wille van 'n kontinue korreksie op die dinamiese werklikheid, is eenstemmig as 'n onwegdinkbare vereiste vir die individuele sowel as die groep se beleding van postmoderne sin gepostuleer.

7.2 PROBLEEMOPLOSSING

Die navorsingstitel, *Die bestuur van die transformasie van hoër onderwysinrigtings in die Gauteng Provinsie: 'n postmodernistiese perspektief*, impliseer 'n beligting van die postmoderne transformasiebestuur van hoër onderwysinrigtings. 'n Ontleding van hierdie navorsingsopdrag noop dat die volgende, soos in paragraaf 1.4.2 in vraagvorm geformuleer is, ondersoek word, naamlik:

- Die kenmerke van die postmodernistiese situasie
- Die uniekheid van hoër onderwys as onafhanklike fenomeen.
- Die konsep transformasie vanuit 'n hoër onderwyskundige perspektief beskou.
- 'n Geheelbeeldvorming van die plaaslike hoër onderwys transformasieproses.
- Die realisering van die postmoderne transformasiebestuur van hoër onderwysinrigtings in die Gauteng Provinsie.

7.2.1 Die kenmerke van die postmodernistiese situasie

Die begrip postmodernisme is nie maklik definieerbaar nie vanweë die omvangrykheid daarvan, die wyduiteenlopendheid van standpunte daaromtrent en die gebrek aan 'n historiese afstand daarop. Nogtans kon pertinente tendense wat tiperend van die postmoderne 'tydvak' is, geïdentifiseer word. Hierdie tendense is sistematies aan die hand van die onderskeie samelewingsterreine bepaal en die invloed daarvan op hoër onderwys telkens belig.

7.2.2 Die uniekheid van hoër onderwys as onafhanklike fenomeen

Die uniekheid van hoër onderwys, wat met 'n eie aard binne die omvattende stelsel van onderwysvoorsiening verband hou, is volledig bespreek. Die besondere doelstellings en funksies van hoër onderwys, binne die breë raamwerk van 'n eie missiestelling, realiseer aan die hand van hoër onderwys se tradisionele aktiwiteite te wete onderrig, navorsing en gemeenskapsdiens. Dit word telkens deur besondere akademiese sowel as sosiale fundamentele waardes gerugsteun.

7.2.3 Die konsep transformasie vanuit 'n hoër onderwyskundige perspektief beskou

Transformasie as 'n metamorfiese, omvattende verandering blyk binne hoër onderwys 'n komplekse realiseringskarakter te openbaar. Hierdie kompleksiteit van realisering is volledig belig. Dit blyk uiteindelik van 'n geleidelike voltrekkingsproses, omsigtige mag en gesag, individuele sinbeleving, effektiewe leierskap en voldoende fondstoewysings afhanklik te wees.

7.2.4 'n Geheelbeeldvorming van die plaaslike hoër onderwys transformasieproses

Die postmoderne globaliseringsmag se drukuitoefening op die beëindiging van apartheid het tot gevolg die oopdek van leemtes binne die stelsel van hoër onderwysvoorsiening. Dit is as sodanig belig. Ten einde hierdie leemtes te ondervang is die maatreëls wat

met 'n postmoderne korrigerende van vorm sowel as grootte van die stelsel van hoër onderwysvoorsiening verband hou, grondliggend bespreek.

7.2.5 Die realisering van die postmoderne transformasiebestuur van hoër onderwysinrigtings in die Gauteng Provinsie

'n Beligting van die bestuur van postmoderne beïnvloedingstendense binne die plaaslike hoër onderwys transformasieproses is aan die hand van 'n kwalitatiewe ondersoek in die Gauteng Provinsie geloods. Uit die literatuur blyk dat 'n groterwordende hoeveelheid onderwysnavorsing toenemend op 'n kwalitatiewe benadering toegespits word vanweë die postmodern-onderliggende besef dat 'n fundamentele verskil tussen die bestudering van natuurwetmatige objektiwiteit teenoor die 'som-is-meer-as-die-geheel'-konsep van die menslike funksionering bestaan. Aan die hand van 'n ongestruktureerde, in-diepte onderhoudvoeringsbenadering is onderhoude met verskeie bestuurders van onderskeie hoër onderwysinrigtings binne die Gauteng Provinsie gevoer. Met behulp van geldige, betroubare inligting sodanig verkry, kon riglyne vir die effektiewe postmoderne transformasiebestuur van hoër onderwys gepostuleer word.

7.3 DOELSTELLINGVERWESENLIKING

Die hoofdoel met hierdie navorsing is om hoër onderwysbestuurders in staat te stel om met behulp van die toepassing van hierdie nagevorsde kennis en inligting, hul onderskeie inrigtings, binne 'n 'tydvak' gekenmerk aan toenemende postmodernistiese beïnvloedingstendense, meer effektief te bestuur.

Met die geformuleerde probleme as grondslag was die onderliggende doelstelling om die doelwitte as middele tot doelverwesenliking in te span ten einde dit as riglyne vir die postmoderne bestuur van hoër onderwysinrigtings voorop te hou. Die doelwitte met behulp waarvan die onderskeie probleemareas ter wille van doelstellingverwesenliking aangespreek is, is na die navorser se mening deurgaans voldoende verduidelik en belig.

Die navorser is ook van die oortuiging dat die navorsing deurgaans 'n bydrae tot meer effektiewe hoër onderwysfunksionering lewer.

7.4 LEEMTES VAN DIE NAVORSING

Alhoewel hierdie navorsing die volledige spektrum van soorte hoër onderwysinrigtings in Suid-Afrika dek, is slegs op een inrigting per voorsieningskategorie gefokus. Verder is die navorsing slegs binne die grense van die Gauteng Provinsie voltrek. Bevindinge van meer inrigtings per voorsieningskategorie, wat al die provinsies binne die plaaslike situasie omvat, sou tot 'n meer grondige kennis van die postmoderne bestuur van hoër onderwysinrigtings kon bydra.

Wat betref die kwantitatiewe navorsing met betrekking tot getalletransformasie, sou data wat die ras- en geslagsverteenvoordinging per vlak van studie aandui, 'n meer volledige weergawe van die huidige transformasiesituasie verteenwoordig.

7.5 GEVOLGTREKKINGS

Met betrekking tot:

- die transformasie van Hoër onderwys in Suid-Afrika ter wille van 'n regstelling van onbillikhede en wanbalanse soos deur die apartheisbestel teweeg gebring,
- die gelyktydige blootstelling aan universele, postmodernistiese beïnvloedingstendense ten opsigte van
  - die postmoderne relatiwiteit van kennis,
  - die postmoderne insluiting en akkommodering van almal,
  - postmoderne globalisering en internasionalisering,
  - die noodsaak aan 'n postmoderne sinbeleving,

kan die volgende gevolgtrekkings met betrekking tot die effektiewe bestuur van die postmoderne transformasie van hoër onderwys in Suid-Afrika gemaak word.

- Die **postmoderne relativering van kennis** met die gevolglike meerledigheidskarakter van 'n realiteitsperspektief noop dat hoër onderwys, wat

- sy navorsingsfunksie betref, alle wetenskapsuitsprake op 'n waarskynlikheidstendens, met die vermyding van 'n algeheel vasstaande, outoritêre sekerheidsuitspraak, moet grond.
- Teen die agtergrond van die dinamiese karakter van kennisvermeerdering en kennisverandering, is die prioriteit van hoër onderwys se onderrigfunksie die ontwikkeling en bemeestering van die vermoë tot 'n kritiese analisering en sinvolle kommunisering van kennis en inligting. Ter wille van lewensvatbaarheid, leerdergesentreerde mobiliteit en institusionele oorlewing moet hierdie onderrigfunksie aan die hand van die implementering van 'n telematiese onderrigmodel voltrek waardeur die globaal-effektiewe inligtingstegnologiese voorsieningsmoontlikhede geïmplementeer word.
  - Dinamiese kennisvermeerdering en kennisverandering verhoog die noodsaak vir 'n toenemende voorsiening van heropleiding en lewenslange opleiding ter wille van die voortdurende opskerpings van kennis en vaardighede. Teen die agtergrond van die postmoderne, post-Fordistiese 'net betyds'-benadering moet hierdie opleiding veral aan die hand van 'n modulêre, kortkursusbenadering op sertifikaat en/of diplomavlak voltrek word. Vanweë hierdie postmoderne veranderingsdinamiek moet alle programme in toenemende mate aan 'n hoër vlak van uitkomsgebaseerde implementeerbaarheid voldoen.
  - **Postmoderne globalisering en internasionalisering** vereis dat hoër onderwysinrigtings kurrikulêr internasionaal mededingend moet wees, enersyds vanweë die behoefte van die wêreldbürgerstudent aan internasionale erkenning van sy kwalifikasies en andersyds vanweë institusionele oorlewing in die lig van die mededinging met buitelandse hoër onderwysinrigtings op die tuisfront.
  - Ten einde aan hierdie internasionale kwaliteitstandaarde te voldoen en ter wille van 'n hantering van die kennisontploffing, is internasionale samewerkingsooreenkomste ten opsigte van studente uitruiling, 'n erkenning van programme en kwalifikasies en pre- en postdoktorale navorsing, 'n hoër prioriteit. Met betrekking tot die plaaslike situasie is samewerkingsooreenkomste op nasionale vlak 'n ewe belangrike prioriteit in die lig van die effektiewe

implementering van beperkte kapasiteit, ernstige hulpbrontekorte en die moontlikheid tot die aanbieding van 'n tweeledige voorsieningsmodel.

- Die postmoderne appèl op 'n natuurwetenskaplikgeoriënteerde geskooldheid ter wille van algemene samelewingsontwikkeling enersyds en die vermoë tot 'n gesofistikeerde gebruik van die postmoderne inligtingstegnologie ter wille van internasionale markmededinging andersyds, vereis dat hoër onderwys in 'n toenemende mate sodanige geskoolheidsuitsette sal lewer. Teen die agtergrond van die plaaslike tekorte in hierdie verband, met inagneming van 'n histories onregverdige skolestelsel, is 'n belangrike prioriteit dat hoër onderwys doeltreffende en bekwame maatreëls sal aanwend om, vir sover moontlik, historiese onbillikheidsagterstande van die swart studente te akkommodeer en uiteindelik op te hef. Dieselfde maatreëls moet ook op 'n meer bevredigende kanalisering en post-Fordistiese opleiding van onderwysstudente ter wille van die onderrig van natuurwetenskaplikgeoriënteerde skoling gefokus word.
- Die **postmoderne appèl op 'n insluiting en akkommodering van almal** noodsaak dat deelnemende besluitneming op alle terreine en vlakke binne hoër onderwys voltrek moet word ter wille van meer ingeligte besluite, groter betrokkenheid en verhoogde eienaarskap. Dit geld ook die lesinglokaal. Hierdie noodsaaklike, maar tydrowende en moeisame prosesse, moet telkens aan die hand van eerlikheid, wedersydse vertroue en gemeenskaplike doelstellings realiseer. Op nasionale beleidsvlak is hierdie deelnemende besluitneming met betrekking tot hoër onderwysaangeleenthede egter van tydige leiding deur die regering in sy staatsgereguleerde deelnemende besluitnemingshoedanigheid afhanklik. Op hierdie stadium ontbreek dit in 'n groot mate aan kapasiteit.
- Massifikasie ten opsigte van die insluiting en akkommodering van almal, met die inagneming van elke inrigting se kapasiteitsbeperkings, is 'n hoë prioriteit. Teen die agtergrond van globaliserende kwaliteitstendense internasionaal sowel as nasionaal en met inagneming van samelewingsontwikkeling, moet hierdie massifikasie egter altyd aan die hand van billike meriete geskied.

- Binne die plaaslike situasie, teen die agtergrond van die meerledigheidskarakter van 'n realiteitsperspektief, moet, afgesien van 'n diverse perspektiefakkommodering binne die onderrigsituasie, ook vir diverse fasiliteitsoprigting voorsiening gemaak word. Daar is byvoorbeeld 'n groot behoefte aan studieruimtes sowel as meer kopieë van die voorgeskrewe werke in die biblioteek.
- Die **postmoderne appèl op sinbeleving** as teenvoeter vir die ontwikkeling van 'n postmoderne nihilisme, vanweë 'n relatiwiteitsbenadering tot die snelveranderende kennistoename, intensiveer die noodsaak vir 'n kontekstualisering van inhoude ter wille van sinvolle aansluiting met die oog op aktiewe deelname en beter begrip. Globaliserende wêreldmarkmededinging vereis egter dat hierdie gekontekstualiseerde aansluiting nog steeds tot 'n hoofsaaklik Westers, Eurosentriesgeoriënteerde begrip en toepassing uitgebou moet word.
- Die behoefte aan 'n postmoderne geheelbeeld-realiteitsbegrip ten opsigte van die postmoderne aanvulling van ander aspekte en funksies van menswees, noodsaak 'n multidissiplinêre aanslag aan die hand van 'n programbenadering. Hierdie multidissiplinêre programvoorsiening moet egter nog telkens, ter wille van inhoudelike diepte, vanuit 'n basiese vakgebied as vertrekpunt realiseer.
- Binne alle onderrig, navorsing en gemeenskapsdiensaktiwiteite van hoër onderwys moet die kweking van 'n individuele sinbeleving, ten opsigte van die ontwikkeling en uitbouing van 'n postmoderne kontinue kritiese ingesteldheid, realiseer. Hierdie kritiese ingesteldheid moet aan die hand van 'n kritiese verantwoording, kritiese refleksie en kritiese korreksie manifesteer. Met betrekking tot hoër onderwys se suurdeegfunksie kan 'n suksesvolle kweking van hierdie individuele kritiese ingesteldheid tot 'n samelewingsontwikkeling van ware demokrasie, 'n positiewe werksetiek en die vestiging van 'n groepsgebonde strewe na uitnemendheid op alle vlakke van menswees bydra.

7.6 GEMOTIVEERDE AANBEVELINGS

7.6.1 Direk implementeerbare aanbevelings

In die lig van die aanwesigheid van universele postmodernistiese beïnvloedingstendense, teen die agtergrond van die transformasieproses van die plaaslike hoër onderwysituasie, word aanbeveel dat die volgende riglyne in die proses van die bestuur van hierdie transformasiesituasie in ag geneem word. Die oortuiging is dat 'n inagneming van hierdie riglyne die weg vir hoër onderwysinrigtings tot 'n meer doeltreffende en bekwame postmodern-getransformeerde bestel kan baan.

Aanbeveling: *Hoër onderwysbestuurders moet sorg dra dat die onderrigfunksie van hoër onderwys toenemend aan die hand van 'n telematiese onderrigmodel voltrek.*

Motivering: Die appèl op lewensvatbaarheid, leerdergesentreerde mobiliteit en institusionele oorlewing noodsaak dat die globaal-effektiewe inligtingtegnologiese voorsieningsmoontlikhede optimaal geïmplementeer word.

Aanbeveling: *Hoër onderwysbestuurders moet toesien dat toenemend voorsiening gemaak word vir heropleiding en lewenslange opleiding.*

Motivering: Dinamiese kennisvermeerdering en kennisverandering het tot gevolg die gedurige verandering van postmoderne vaardighedsbehoefte.

Aanbeveling: *Programkoördineerders moet hulself daarvan vergewis dat hul inrigtings se programme aan 'n hoë vlak van uitkomsgebaseerde implementeerbaarheid voldoen, wat veral op 'n kortkursusbenadering binne die sertifikaat en/of diplomalvlak voltrek moet word.*

Motivering: Die postmoderne, post-Fordistiese 'net betyds'-benadering rig 'n appèl tot snelveranderende implementeerbare kennis en vaardighede.

Aanbeveling: *Hoër onderwysbestuurders moet sorg dra dat hul inrigtings kurrikulêr internasionaal mededingend is.*

Motivering: Die wêreldburgerstudent het 'n toenemende behoefte aan die internasionale erkenning van sy kwalifikasies. Internasionale mededingbaarheid word ook 'n vereiste gesien in die lig van die feit dat die institusionele oorlewing van hoër onderwysinrigtings toenemend gaan afhang van die mate waartoe dit in staat is om met buitelandse hoër onderwysinrigtings op die tuisfront te kompeteer.

Aanbeveling: *Samewerkingsooreenkomste met nasionale sowel as internasionale instellings is, ter wille van verhoogde effektiwiteit, onafwendbaar.*

Motivering: Ten einde te voldoen aan internasionale kwaliteitstandaarde en ter wille van 'n effektiewe hantering van die kennisontploffing is internasionale samewerkingsooreenkomste ten opsigte van studente uitruiling, 'n erkenning van programme en kwalifikasies en pre- en postdoktorale navorsing 'n hoë prioriteit. Samewerkingsooreenkomste op nasionale vlak is ewe belangrik ter wille van die effektiewe implementering van beperkte kapasiteit en die aanspreek van ernstige hulpbrontekorte.

Aanbeveling: *Hoër onderwysbestuurders moet vir die behoefte aan 'n verhoogde uitset van natuurwetenskaplikgeoriënteerde geskooldheid voorsiening maak. Dit geld ook 'n pertinente fokus op die bevredigende kanalisering van onderwysstudente na post-Fordistiese opleidingsprogramme ter wille van die onderrig van natuurwetenskaplikgeoriënteerde skoolvakke.*

Motivering: Die postmoderne appél op 'n natuurwetenskaplikgeoriënteerde geskooldheid ter wille van algemene samelewingsontwikkeling enersyds, en die vermoë tot 'n gesofistikeerde gebruik van die postmoderne inligtingstechnologie met die oog op internasionale markmededinging andersyds, noop dat hoër onderwys sodanige geskoolheidsuitsette sal lewer.

Aanbeveling: *Hoër onderwysbestuurders moet toesien dat deelnemende besluitneming op alle terreine en vlakke binne hoër onderwysfunksionering voltrek word. Dit geld ook die lesinglokaal.*

Motivering: Die postmoderne appèl op 'n insluiting en akkommodering van almal het tot gevolg dat deelnemende besluitneming noodsaaklik geword het. Dit het meer ingeligte besluite, groter betrokkenheid en verhoogde eienaarskap tot gevolg wat tot verhoogde effektiwiteit aanleiding gee.

Aanbeveling: *Hoër onderwysbestuurders moet massifikasie, met die inagneming van die spesifieke inrigting se kapasiteitsbeperkings, as 'n hoë prioriteit nastreef.*

Motivering: Die postmoderne behoefte aan die insluiting en die akkommodering van almal is 'n globale tendens. Ter wille egter van globaliserende kwaliteitstendense internasionaal sowel as nasionaal, met die inagneming van samelewingsontwikkeling, geskied hierdie massifikasie nog steeds aan die hand van billike meriete.

Aanbeveling: *Hoër onderwysbestuurders moet sorg dra dat diversifikasie ten opsigte van 'n diverse perspektiefakkommodering binne die onderrigsituasie, sowel as diverse fasiliteitsoprigting, gerealiseer word.*

Motivering: Die plaaslike situasie se meerledigheidskarakter met betrekking tot 'n realiteitsperspektief noodsaak hierdie globale tendens van diversifikasie. Met betrekking tot diverse fasiliteitsvoorsiening is daar byvoorbeeld 'n groter behoefte aan studieruimtes en meer kopieë van die voorgeskrewe werke in die biblioteek.

Aanbeveling: *Programkoördineerders van hoër onderwysprogramme moet fokus op 'n kontekstualisering van die programinhoud.*

Motivering: Ter wille van sinvolle aansluiting met die oog op aktiewe deelname en beter begrip, is 'n inklusiewe kurrikulum, wat die perspektiewe van al die apartheidsbenadeelde groepe insluit, noodsaaklik. Globaliserende wêreldmarkmededinging noep egter dat hierdie gekontekstualiseerde aansluiting nog steeds tot 'n hoofsaaklik Westers, Eurosentriesgeoriënteerde begrip en toepassing uitgebou word.

Aanbeveling: *Hoër onderwysbestuurders moet, wat kurrikulum voorsieningsmoontlikhede aanbetref, in toenemende mate op 'n multidissiplinêre aanslag aan die hand van 'n programbenadering, fokus.*

Motivering: Die behoefte aan 'n postmoderne geheelbeeld-realiteitsbegrip ten opsigte van die postmoderne aanvul van ander aspekte en funksies van menswees, noodsaak 'n multidissiplinêre aanslag, wat slegs aan die hand van 'n programbenadering voltrek kan word. Ter wille van inhoudelike diepte moet hierdie multidissiplinêre aanslag nog steeds vanuit 'n basiese vakgebied as vertrekpunt realiseer.

Aanbeveling: *Met betrekking tot die missiestelling van alle hoër onderwysinrigtings moet duidelik geformuleer word dat met alle onderrig, navorsing en gemeenskapsdiensaktiwiteite die kweking van 'n individuele kritiese ingesteldheid nagestreef word. Hierdie kritiese ingesteldheid moet aan die hand van 'n kritiese verantwoording, kritiese refleksie en kritiese korreksie voltrek.*

Motivering: Met inagneming van hoër onderwys se suurdeegfunksie kan 'n suksesvolle kweking van hierdie individuele kritiese ingesteldheid tot 'n samelewingsontwikkeling van ware demokrasie, 'n positiewe werksetiek en die vestiging van 'n groepsgebonde strewe na uitnemendheid op alle vlakke van menswees, bygedra word.

7.6.2 Aanbevelings vir verdere navorsing

Die implementering van sekere fasette van die voorgestelde riglyne blyk 'n komplekse karakter te hê. Daarom word die volgende aanbevelings met die oog op verdere navorsing gemaak.

Aanbeveling: *Ondersoeke na die werkbaarheid vir die plaaslike hoër onderwysituasie van optimale inligtingstegnologiese voorsieningsmoontlikhede en gebruike moet geloods word.*

Motivering: Die postmoderne globaliseringsappêl op die optimale gebruik en benutting van die inligtingstegnologie noodsaak dat die moontlikhede daarvan vir die plaaslike situasie deeglik ondersoek word.

Aanbeveling: *'n Ondersoek na die implementering van effektiewe maatreëls ten einde meer studente, en dan veral ook onderwysstudente, na 'n natuurwetenskaplikgeoriënteerde studierigting, met 'n tegelyk ingeboude goeie hou vermoë, te kanaliseer, is noodsaaklik.*

Motivering: Ten einde tot mededingende infrastruktuurskepping binne die postmoderne inligtingstechnologiese bedryf in staat te wees, is 'n aggressiewe investering in natuurwetenskaplike en wiskundige vaardighede baie belangrik.

Aanbeveling: *Kurrikulêr betekenisvolle kontekstualisering ter wille van 'n sinvolle aansluiting met die oog op insiggewende en konstruktiewe uitbouing, hou groot moontlikhede vir verdere navorsing in.*

Motivering: Die waarde van 'n intree vanaf die student se eie agtergrond en tegnologiese verwysingsraamwerk is baie noodsaaklik vir sinvolle aansluiting met die oog op grondige uitbouing tot 'n globaal Westersgeoriënteerde begrip.

Aanbeveling: *Riglyne vir die suksesvolle ontwikkeling van multidissiplinêre programme ter wille van 'n bywerk van alle aspekte en funksies van menswees, maar met die behoud van 'n vakgespesialiseerde diepte, moet deur navorsing bepaal word.*

Motivering: Die modernistiese benadering van 'n afbakening van inhoud in waterdigte kompartemente het tot gevolg dat studente nie die geleentheid tot 'n dieper insig met betrekking tot 'n realiteits-geheelbeeldvorming kry nie. Ter wille van so 'n geheelbeeldvorming is die bywerk van alle funksies en aspekte van menswees aan die hand van 'n multidissiplinêre benadering moontlik en noodsaaklik.

Aanbeveling: *Met betrekking tot die kwantitatiewe getalletransformasie ter wille van onbillikheidsregstelling, moet ondersoek geloods word om vas te stel of die suksesvolle realisering van getalletransformasie ten opsigte van ras, geslag en studierigtingverteenvoording 'n goeie hou vermoë het wat betref die uiteindelijke vlak van studierigtingverteenvoording.*

Motivering: Regstellende aksie met betrekking tot ras-, geslag- en studierigtingverteenvoording is met behulp van statistiese ontledings as suksesvol aangedui. Bevolkingsverteenvoording in terme van vlak van studierigting is egter nog nie duidelik nie. Statistieke daaromtrent kan die geslaagdheid al dan nie van die hoër onderwys getalletransformasie strategie as meer volledig bevestig.

7.7 SLOTOPMERKING

Die wisselwerkende beïnvloedingsverhouding tussen die onderskeie samelewingsterreine en die onderskeie samelewingsinstitusies het tot gevolg dat postmodernistiese beïnvloedingstendense ook op hoër onderwys 'n invloed uitoefen. Die beëindiging van apartheid en die wegbeweeg na 'n meer demokratiese bestel, wat vir hoër onderwys in 'n billikheidsgedrewe transformasieregstelling van historiese wanbalanse manifesteer, is deurspek van postmodernistiese beïnvloedingstendense.

'n Bewustelike inrigtingsakkommodering van hierdie postmoderne beïnvloedingstendense in die deeglike beplanning, effektiewe organisering, simpatieke leidinggewing en tydige kontrolering van die proses van plaaslike hoër onderwystransformasie, kan meehelp tot die vestiging van 'n nasionale en internasionaal lewensvatbare hoër onderwysstelsel en hoër onderwysinrigtings.